

O'RTA OSIYODA IJTIMOIIY VA GUMANITAR TADQIQOTLAR-Jurnali

1-son. 3-qism. Noyabr-2025

O'QISHGA MUHABBAT: KITOBXONLIKNI RIVOJLANTIRISHNING PSIXOPEDAGOGIK ASOSLARI

Akramjonova Muhlisa Ikromjon qizi
O'zbekiston Xalqaro Islomshunoslik akademiyasi

Anotatsiya: Ushbu maqolada o'quvchilarda kitobga bo'lgan muhabbatni shakllantirish, o'qishga qiziqishni uyg'otish va bu orqali mutolaa madaniyatini rivojlantirishning psixopedagogik jihatlari yoritilgan. Muallif oiladagi muhit, ta'lim jarayonining psixologik yondashuvlari, o'qituvchi va ota-onalar o'rtasidagi hamkorlik, shuningdek, yosh kitobxonlarni rag'batlantirishda tanlov va loyihalarning o'rni haqida fikr yuritadi. Shu bilan birga, maktab va jamiyatda o'tkazilayotgan "Yosh kitobxon" tanlovi kabi tadbirlarning o'quvchilarning ichki rag'batini oshirishdagi ijobiy ta'siri tahlil qilinadi.

Kalit so'zlar: Kitobxonlik, psixopedagogika, o'qishga muhabbat, o'quvchi, mutolaa madaniyati, rag'bat, oila, o'qituvchi, "Yosh kitobxon" tanlovi, motivatsiya, ta'lim tizimi.

Bugungi kunda zamonaviy jamiyatda ma'naviy yuksalish, intellektual taraqqiyot va mustaqil fikrlovchi avlodni tarbiyalashda kitobxonlik madaniyatining ahamiyati tobora ortib bormoqda. Kitob inson tafakkurini shakllantiradi, uning ichki dunyosini boyitadi, ijtimoiy hayotga faol integratsiyalashishiga zamin yaratadi. Ammo bu jarayon tabiiy ravishda emas, balki maqsadli, tizimli va pedagogik-psixologik yondashuvlar asosida amalga oshirilishi lozim.

Xususan, o'quvchilarda kitobga muhabbat uyg'otish, o'qish jarayonini ijobiy psixologik muhitda tashkil etish, motivatsion vositalardan foydalanish va ularni rag'batlantirish metodlarini to'g'ri tanlash kitobxonlikni rivojlantirishda muhim omillardandir. Bu borada o'qituvchilar, ota-onalar, psixologlar va jamiyatning boshqa vakillari birgalikda harakat qilishi kerak.

Yosh kitobxonlar o'rtasida o'tkaziladigan turli tanlov va aksiyalar – xususan, "Yosh kitobxon" tanlovi – bolalarda sog'lom raqobat, qiziqish, izlanish va ijodiy yondashuvni kuchaytiradi. Ushbu tanlovlar nafaqat bilim va tafakkurni sinovdan o'tkazadi, balki o'quvchilarda kitobga nisbatan ijobiy munosabatni shakllantiradi, ular orasida mutolaa madaniyatini keng targ'ib qiladi.

Ushbu maqolada aynan o'qishga bo'lgan muhabbatni shakllantirish va uni mustahkamlashning psixopedagogik asoslari, o'quvchilarning yosh xususiyatlari va ichki rag'batini hisobga olgan holda amalga oshiriladigan samarali usul va yondashuvlar tahlil qilinadi.

O'RTA OSIYODA IJTIMOIIY VA GUMANITAR TADQIQOTLAR-Jurnali 1-son. 3-qism. Noyabr-2025

Kitob o'qish madaniyati nafaqat bilim olish, balki shaxsning ma'naviy-ruhiy kamolotini ta'minlovchi vosita sifatida muhim o'rin egallaydi. Ayniqsa, maktab yoshidagi bolalar va yoshlar orasida o'qishga bo'lgan muhabbatni uyg'otish – ularni mustaqil fikrlovchi, ma'naviy yetuk, ziyrak shaxs etib tarbiyalashda asosiy mezonlardan biridir. Ushbu jarayonni samarali tashkil etishda psixopedagogik yondashuvlar muhim o'rin tutadi.

Psixopedagogik yondashuv o'quvchi shaxsining yosh xususiyatlari, qiziqishlari, ehtiyojlari va psixologik holatini inobatga olgan holda o'qish faoliyatini yo'lga qo'yishni nazarda tutadi. Farzandda o'qishga nisbatan ijobiy munosabatni shakllantirish, uni majburlash orqali emas, balki ichki motivatsiyani uyg'otish orqali amalga oshirilishi kerak. Bu esa o'qituvchi va ota-onalarning pedagogik hamkorligiga, ularning doimiy e'tiboriga bevosita bog'liq.

O'quvchilarda o'qishga qiziqishni shakllantirishda birinchi navbatda oiladagi muhit muhim ahamiyat kasb etadi. Uyda kitoblar bo'lishi, ota-onaning o'zlari ham o'qish bilan shug'ullanishi, bolalarga ertak yoki hikoyalar o'qib berishi – bularning barchasi o'qishga mehr uyg'otuvchi omillardir. O'quvchining ilk kitob bilan tanishuvi, mutolaa qilishga bo'lgan qiziqishi aynan oilada shakllanadi.

Ta'lim muassasalarida esa bu jarayonni chuqurlashtirish, tizimli yondashuv bilan kengaytirish lozim. Maktab kutubxonalari faoliyatini jonlantirish, o'quv dasturlariga mutolaa soatlarining kiritilishi, o'quvchilarning yoshiga mos adabiyotlar tanlovi, psixologik muvozanatni saqlagan holda o'tkaziladigan tahliliy darslar kitobxonlik madaniyatini shakllantirishga xizmat qiladi.

O'quvchilar bilan ishlashda rag'batlantirish usullari alohida ahamiyatga ega. Bunda nafaqat baho yoki mukofotlar, balki ijtimoiy e'tirof, sinfdoshlar oldida taqdirlash, ijodiy faoliyat natijalarini ko'rsatish kabi psixologik motivatsiyalar muhim hisoblanadi. Masalan, bir necha o'quvchidan iborat "Eng faol kitobxonlar" burchagini tashkil etish, ularga individual tavsiyalar berish va e'tibor qaratish ijobiy samara beradi.

Kitobxonlikni keng targ'ib qilishda turli tanlov va loyihalarning o'rni beqiyosdir. O'zbekistonda har yili o'tkazilayotgan **"Yosh kitobxon" tanlovi** aynan shu maqsadga xizmat qiladi. Bu tanlov o'quvchilarni nafaqat ko'proq kitob o'qishga, balki o'qigan asarlarini tahlil qilishga, mustaqil fikr bildirishga, ijodiy yondashuvga chorlaydi. Tanlovga tayyorgarlik jarayoni o'quvchi va o'qituvchi o'rtasida mustahkam aloqalar paydo qilishga, oilaning bu jarayonga jalb etilishiga sabab bo'ladi.

"Yosh kitobxon" tanlovi orqali bolalarda mas'uliyat hissi, ishonch, ma'naviy zavq va nutq madaniyati shakllanadi. Shuningdek, tanlov yakunida o'quvchilar orasida eng yaxshi kitob tavsiyalari, mualliflar ijodi bilan tanishtirish, dramatizatsiyalangan chiqishlar kabi faoliyatlar ularni yanada faol va qiziquvchan qiladi. Bu esa o'qishga bo'lgan muhabbatning mustahkam poydevoriga aylanadi.

O'RTA OSIYODA IJTIMOIIY VA GUMANITAR TADQIQOTLAR-Jurnali

1-son. 3-qism. Noyabr-2025

Yana bir muhim jihat – o'qish jarayonining ijtimoiylashtirilgan shaklda tashkil etilishi. O'quvchilar o'rtasida muhokamalar, kichik guruhlarda kitob tahlillari, roliklar tayyorlash yoki audio-kitob loyihalariga jalb etish orqali ular o'z bilimlarini namoyon etishga, o'zaro o'rganishga harakat qilishadi. Bu faoliyatlar esa o'z navbatida, ularning fikrlash darajasini, muloqot ko'nikmalarini va jamoaviy ishlash salohiyatini rivojlantiradi. Shuningdek, zamonaviy texnologiyalar yordamida o'quvchilarni o'qishga yo'naltirish imkoniyatlari kengaymoqda. Audiokitoblar, elektron kitoblar, mutolaa ilovalari va interaktiv platformalar yordamida ular raqamli muhitda ham o'qish imkoniyatlariga ega bo'lishmoqda. Biroq bu texnologiyalar an'anaviy mutolaani to'liq almashtira olmaydi, balki uni to'ldiradi, qiziqarli qiladi.

O'quvchilarda o'qishga muhabbatni shakllantirish – bu pedagogik va psixologik jihatdan puxta o'ylangan, bosqichma-bosqich amalga oshiriladigan uzluksiz jarayondir. Bu borada har bir o'qituvchi, ota-ona, psixolog va mutaxassis o'ziga xos yondashuv asosida ishlashi kerak. Barchaning maqsadi yagona – bilimli, kitobsevar, fikrlovchi va ongli avlodni tarbiyalashdir. Aynan shunday yondashuv bilangina biz yoshlar qalbida o'qishga muhabbat urug'ini qadav olamiz.

Yosh avlodni barkamol, mustaqil fikrlaydigan, ma'naviy yetuk shaxs etib tarbiyalashda kitobning o'rni beqiyosdir. O'quvchilarda o'qishga nisbatan ijobiy munosabatni shakllantirish, mutolaa madaniyatini yuksaltirish bugungi ta'lim tizimining dolzarb vazifasiga aylangan. Bu jarayonda psixopedagogik yondashuvlar, o'quvchi psixologiyasi, individual qiziqish va ehtiyojlar muhim omil sifatida e'tiborga olinishi zarur.

Shuningdek, oilada, maktabda va jamiyatda kitobxonlikka bo'lgan e'tibor, rag'batlantirish tizimi, "Yosh kitobxon" tanlovi kabi ijtimoiy loyihalarning mavjudligi mutolaa qiziqishni oshiradi. Kitob bilan do'stlashgan o'quvchi – o'z oldiga maqsad qo'ya oladigan, tanqidiy va mustaqil fikrlay oladigan barkamol shaxs sifatida voyaga yetadi.

Demak, o'qishga muhabbatni shakllantirish va uni tizimli ravishda rivojlantirish – har bir o'qituvchi, ota-ona va jamiyat a'zosi zimmasidagi dolzarb va muqaddas vazifadir.

Foydalanilgan adabiyotlar

1. O'zbekiston Respublikasi Prezidentining "Kitob mahsulotlarini chop etish va targ'ib qilish tizimini takomillashtirish to'g'risida"gi farmoni. – 2017-yil.
2. "Yosh kitobxon" tanlovi Nizomi. – O'zbekiston Respublikasi Xalq ta'limi vazirligi, 2023.
3. Karimova N. "Pedagogik psixologiya asoslari". – Toshkent: O'qituvchi, 2020.

**O‘RTA OSIYODA IJTIMOIIY VA GUMANITAR
TADQIQOTLAR-Jurnali
1-son. 3-qism. Noyabr-2025**

4. Yuldasheva D. “O‘quvchilar bilan mustaqil ishlashning zamonaviy usullari”. – Samarqand, 2021.
5. UNESCO. “Reading in the 21st Century: A Global Perspective”. – Paris, 2019.
6. Ahmadova M. “Kitobxonlik madaniyati: pedagogik va ijtimoiy jihatlar”. – Ilmiy maqolalar to‘plami, 2022.
7. Internet manbalari: www.kitob.uz, www.ziyouz.uz